ශ්‍රී ලංකා ගණකාධිකරණ ශිල්පීය ආයතනය

පරීක්ෂක වාර්තාව

අදියර III විභාගය - ජූලි 2023

(304) සංස්ථාපිත හා පුද්ගලික බදුකරණය

(Corporate and Personal Taxation)

ප්‍රශ්න අංක 01

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය මඟින් 2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ 69 වැනි වගන්තිය යටතේ 2022.05.01 දින සිට ක්‍රියාත්මක වන පරිදි අවුරුදු දෙකක කාලයක් සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ ඕස්ට්‍රේලියානු මහ කොමසාරිස් කාර්යාලයේ නිලධාරියෙකු ලෙස පත් කරන ලද ඕස්ට්‍රේලියානු ජාතික පුද්ගලයෙකුගේ වාසික භාවයේ රීතිය පරීක්ෂා කර තිබුණි.

ඒ අනුව, පනතේ 69 (1) (ඇ) වගන්තිය ප්‍රකාරව, යම් පුද්ගලයෙකු යම් තක්සේරු වර්ෂයක් සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ වාසික පුද්ගලයෙකු වනුයේ ඔහු:

(1) ශ්‍රී ලංකාවේ වාසය කරයි නම්, හෝ

(2) එම වර්ෂය තුල ශ්‍රී ලංකාව තුල කායිකව සිටිනම් සහ එම කායිකව සිටීමේ කාලසීමාව හෝ කාලසීමාවල මුළු එකතුව එම වර්ෂය තුල ආරම්භ වන හෝ අවසන් වන යම් මාස දොළහක කාලසීමාවක් තුල දී දින එකසිය අසූ තුනක් හෝ ඊට වැඩි ගණනක් වේනම්.

ඒ අනුව, **ජේසන්** ශ්‍රී ලංකාව තුළ දින 183 කට වැඩි කාලයක් (2022.05.01 සිට 2023.03.31 දක්වා දින 335 ක්) වාසිකව සිට ඇති බැවින් 2022/23 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ වාසික පුද්ගලයෙකි.

නිරීක්ෂණ:

(1) සියලුම අයදුම්කරුවන් පාහේ මෙම ප්‍රශ්නයට උත්තර ලිවීමට උත්සාහ කර තිබුණි.

(2) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් ප්‍රශ්නයට අදාල කරුණු වටහාගෙන ඒවාට නිවැරදි පිළිතුර සපයා තිබුණි.

කාර්යසාධනය: හොඳ කාර්යසාධනයක් තිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 02

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය තුලින් පනතේ 7 (2) (ආ) වගන්තිය යටතේ දක්වා ඇති ප්‍රාග්ධන ලාභ බදු (CGT) පිළිබඳ මූලික දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී. ගනුදෙනුවල සඳහන් වූයේ පහත වත්කම් විකිණීමෙන් ලද ලාභයන්ය.

(1) ගෘහ භාණ්ඩ සහිත ස්ථිර වාසස්ථානය

(2) වගුරු බිම

ඒ අනුව, ස්ථිර වාසස්ථානය විකිණීමෙන් ලද ලාභය ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්දෙන් නිදහස් කර ඇති අතර, වගුරු බිම් බැහැර කිරීමෙන් ලැබෙන ලාභය 10% ක ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්දට යටත් වේ.

නිරීක්ෂණ:

(1) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් කිසියම් පුද්ගලයෙකු හට අඛණ්ඩව වසර තුනක හිමිකාරිත්වය තිබූ සහ ඉන් අවම වශයෙන් වසර දෙකක්වත් වාසය කර ඇති තම ස්ථිර වාසස්ථානය විකිණීමෙන් ලබන ලාභය ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්දෙන් නිදහස්ය යන්න දැන සිට නොමැත.

(2) බහුතරයක් ප්‍රාග්ධන ලාභය සඳහා 10% ක බදු අය කර තිබූ අතර ඇතැම් අයදුම්කරුවන් එලෙස බදු ගණනය කිරීමේදී ප්‍රාග්ධන ලාභ දෙකම එකතු කර තිබුණි.

(3) තවද, අයදුම්කරුවන්ගෙන් බොහොමයක් ඉඩමට අදාළ ප්‍රාග්ධන ලාභය ගණනය කිරීමේදී විකුණුම් ප්‍රතිෂ්ඨාවෙන් පිරිවැය සහ තැරැව්කාර ගාස්තුව අඩු කර නිවැරදිව ගණනය කර තිබුණි.

(4) කෙසේවෙතත්, අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් ප්‍රාග්ධන ලාභ බදු වාර්තා ඉදිරිපත් කල යුතු නිවැරදි දිනය පිළිබඳව දැන සිටියේ නොමැත.

කාර්යසාධනය: කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක තිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 03

පරීක්ෂාකර ඇත්තේ කුමක්ද ?

මෙම නඩු තීන්දු පිළිබඳ ප්‍රශ්නය ඒ.ඒ.ඩාවුඩ්බෝයි එදිරිව දේශීය අදායම් කොමසාරිස් ජනරාල් නඩුවේදී ශ්‍රී ලංකා ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් ලබා දුන් තීන්දුවේ කරුණු මත පදනම් විය. එයින් අපේක්ෂා කරනු ලැබුවේ හවුල් ව්‍යාපාරයක හවුල්කරුවන් ලාභ සහ අලාභ සමානව බෙදා ගැනීම සිදු කරන අවස්ථාවක එම නඩුවට අනුකූලව පිළිතුර සැපයීමයි. මෙහිදී සැලකිය යුතු කරුණක් වුයේ එක් හවුල්කරුවෙක් ප්‍රධාන හවුල් ව්‍යාපාරයේ ලාභය බෙදා ගැනීම සඳහා ඔහුගේ පුතුන් දෙදෙනා සමඟ නව ගිවිසුමකට එළඹ තිබීමයි. මෙම නව හවුල් ව්‍යාපාරයේ එකම අදායම වුයේ ප්‍රධාන හවුල් ව්‍යාපාරයෙන් ලද 50%ක් වූ ලාභ කොටස පමණි.

අසා ඇති ප්‍රශ්නය වූයේ අදාල නඩු තීන්දුවට අනුව හවුල්කරු සහ ඔහුගේ පුතුන් දෙදෙනා අතර බදු කටයුතු සඳහා වලංගු හවුල් ව්‍යාපාරයක් පවතින්නේදැයි දැක්වීමය.

ඉහත නඩු තීන්දුවේ කරුණු අනුව, අබාස්බෝයි ඩාවුඩ්බෝයි යනු අබ්දුල් හසීන් ඩාවුඩ්බෝයි හවුල් ව්‍යාපාරයේ හවුල්කරුවන් පස් දෙනාගෙන් එක් අයෙක් වූ අතර, ලාභයෙන් පහෙන් එකක් ලැබීමටද හිමිකම් ලැබීය. එකී ලාභ කොටස තම දරුවන් සමඟ බෙදා ගැනීමට ඔවුන් සමඟ තවත් ගිවිසුමකට එළඹ ඇත. ගිවිසුම යටතේ, හවුල් ව්‍යාපාරයේ ප්‍රාග්ධනය සහ කීර්තිනාමය එහි අභියාචනාකරු වූ ඩාවුඩ්බෝයිගේ දේපොලක් ලෙස පැවතුනි. එබැවින් නව ගිවිසුමේ එකම වත්කම වුයේ අබ්දුල් හසන් ඩාවුඩ්බෝයි හවුල් ව්‍යාපාරයේ පහෙන් එකක් වූ ලාභ කොටස පමණි. එහෙත් මෙම ගිවිසුම දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා සේම සමාලෝචන මණ්ඩලයද ප්‍රතික්ෂේප කරන ලදී.

පළමුව, එය අභියාචනාධිකරණය විසින් අදාළ ගිවිසුම හුදෙක් එක් හවුල් ව්‍යාපාරයක ලාභ අලාභ තවත් හවුල් ව්‍යාපාරයක් සමඟ බෙදා ගැනීමක් නම් වලංගු හවුල් ව්‍යාපාරයක් තිබිය නොහැකි බව තීරණය කළේය.

අවසානයට නීතිය ප්‍රශ්න කිරීමක් ලෙස අදාළ නඩුව ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණයට ඉදිරිපත් කරන ලදී. එහිදී තීන්දු වුයේ ගිවිසුම කෘතිම හා මනඃකල්පිත නොවන බවත් එය අපේ සමාජයේ සැබෑ සහ ඉතා සුලභව දැකිය හැකි පවුල් විධිවිධානයක් බවත්ය.

කෙසේවෙතත්, පනතේ 195 වගන්තිය ඉහත ආකාරයේ උප හවුල් ව්‍යාපාරයකට හවුල් ව්‍යාපාරයක් යනු "ලාභ බෙදා ගැනීමේ අරමුණින් පුද්ගලයන් හෝ සමාගම් දෙකක හෝ වැඩි ගණනකගේ එකතුවකි" යන්න නිර්වචනය කිරීමෙන් තුලින් ඉඩ දෙනු නොලැබේ, (එම එකඟතාවය ලිඛිතව සටහන් කර තිබේද යන්න නොසලකා).

එබැවින්, ඉහත නිර්වචනයට අනුව, දරුවන් අතර පිහිටුවා ඇති හවුල් ව්‍යාපාරය ලාභ ඉපැයීමේ අරමුණින් පවත්වාගෙන යන්නේ නම් නීතියෙන් නියම කර ඇති පරිදි උප හවුල් ව්‍යාපාරය වලංගු වේ.

නිරීක්ෂණ:

(1) බොහෝ අයදුම්කරුවන්ට දී ඇති ප්‍රශ්නයක කරුණු තීරණය කළ නඩු තීන්දුවකට අදාළ කරන්නේ කෙසේදැයි තවමත් අවබෝධ වී නොමැත.

(2) අදාළ නඩු තීන්දුව සහ පනතේ විධිවිධාන හුවා දක්වා ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සැපයීම අවශ්‍ය වුවද, බොහෝ අයදුම්කරුවන් එසේ කිරීමට අපොහොසත් විය.

(3) නිසි සාධාරණීකරණයකින් හෝ පැහැදිලි කිරීමකින් තොරව උප හවුල් ව්‍යාපාරය වලංගු බව ඇතැම් අයදුම්කරුවන් නිගමනය කර තිබුණි.

(4) ලබා දී ඇති නඩුවේ කරුණු නිවැරදිව හඳුනාගෙන අපේක්ෂිත පිළිතුර පනතේ විධිවිධාන සහ නඩු තීන්දුවේ අදාළ කරුණු හුවා දක්වමින් ඉදිරිපත් කර තිබුනේ ඉතා සුළු අයදුම්කරුවන් පමණි

(5) සමහර අයදුම්කරුවන් දිගු ඡේද ලියා තිබුණු අතර, ප්‍රශ්නයම නැවත ලියා තිබු නමුත් පිළිතුරේ ඇතුළත් කළ යුතු වැදගත් කරුණු සම්පූර්ණයෙන්ම මඟ හැරී ගොස් තිබුණි.

කාර්යසාධනය: අයදුම්කරුවන්ගේ නඩු තීන්දු සම්බන්ධ දැනුම සාමාන්‍ය මට්ටමක පැවතුනි.

ප්‍රශ්න අංක 04

<u>(a) කොටස</u>

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

2002 අංක 14 දරණ එකතු කළ අගය මත බදු පනතට අනුව වලංගු බදු ඉන්වොයිසියක ඇතුළත් අයිතම 3ක් සඳහන් කිරීම මෙම ප්‍රශ්නය තුලින් අපේක්ෂා කර තිබුණි.

නිරීක්ෂණ:

- අපේක්ෂිත පිළිතුරු බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් විසින් ලබා දී තිබුණි.
- කෙසේවෙතත්, අයදුම්කරුවන් කිහිප දෙනෙකු සම්පූර්ණයෙන්ම අදාළ නොවන පිළිතුරු සපයා තිබුණි.

කාර්යසාධනය: හොඳ කාර්යසාධනයක් තිබුණි.

(b) කොටස

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

2022 අංක 25 දරණ සමාජ ආරක්ෂණ දායකත්ව බදු පනත යටතේ සපත්තුවල පිරිවැටුම මත අදාල වන සමාජ ආරක්ෂණ දායකත්ව බදු අනුපාතය දැක්වීම අවශ්‍ය විය.

නිරීක්ෂණ:

- අපේක්ෂිත පිළිතුර වන 2.5% බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් සපයන ලදී.
- කෙසේවෙතත්, අයදුම්කරුවන් සැලකිය යුතු සංඛ්‍යාවක් තවමත් නිවැරදි බදු අනුපාතය නොදැන සිටිති.

කාර්යසාධනය: හොඳ කාර්යසාධනයක් තිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 05

මෙම ප්‍රශ්නය තුලින් ආරක්ෂක සේවා සැපයීමේ නිරතව සිටින සමාගමක 2023.03.31 අවසන් කාර්තුව සඳහා ඉතිරි ගෙවිය යුතු /(වැඩිපුර ගෙවූ) එකතු කළ අගය මත බද්ද තක්සේරු කිරීමට අවශ්‍ය විය.

නිරීක්ෂණ:

(1) මෙම ප්‍රශ්නය සඳහා අයදුම්කරුවන් බහුතරයක් අවම වශයෙන් 50% ක ලකුණු ලබාගෙන තිබුණි.

(2) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් "VAT ගිණුම" ලෙස විශේෂ ගිණුමක් නිර්මාණය කර ප්‍රශ්නයේ ඇතුලත් වූ අදාල තොරතුරු හර කිරීම සහ බැර කිරීම මගින් ගිණුම්කරණ ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කර තිබුණි. එම අයදුම්කරුවන් VAT බදු වාර්තාව ඉදිරිපත් කිරීමේදී ඇතුලත් විය යුතු සමහර වැදගත් කරුණු සම්පූර්ණයෙන් නොසලකා හැර තිබුණි.

(3) ප්‍රශ්නය තුලම අදාළ VAT බදු අනුපාතය 15% ලෙස සඳහන් කළ තිබුනද, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් 8% වැනි විවිධ අනුපාත යොදාගෙන තිබුණි.

(4) පෙර කාර්තුවෙන් ඉදිරියට ගෙන එන ලද වැඩිපුර ගෙවූ යෙදවුම් බද්ද සහ බදු වාරිකය බහුතරය විසින් අඩු කර දක්වා තිබුණි.

(5) VAT බදු ක්‍රමයේ නිමැවුම්-යෙදවුම් බදු යාන්ත්‍රණයට අදාළ කරුණු බහුතරය විසින් නිවැරදිව අවබෝධ කරගෙන තිබුණි.

කාර්යසාධනය: හොඳ කාර්යසාධනයක් තිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 06

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය 2021.05.01 වන දින 2007 අංක 07 දරණ සමාගම් පනත යටතේ සංස්ථාගත කරන ලද සමාගමක් හා සම්බන්ධ විය. මෙම සමාගම දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ලියාපදිංචි වී තිබුනද, 2021/22 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ආදායම් වාර්තා තවමත් ඉදිරිපත් කර නැත. තවද, මෙම කාලය තුළ කිසිදු ආදායම් බදු ගෙවීමක් සිදු කර නොමැත. සහකාර කොමසාරිස් ඔහුගේ විනිශ්චය මත පදනම්ව පැහැර හරින ලද තක්සේරුවක් නිකුත් කර තිබේ.

ප්‍රශ්නයේ අවශ්‍යතාවය වූයේ,

(a) පනතේ 195 වන වගන්තිය අනුව, සමාගම විසින් බලයලත් නියෝජිතයෙකු වශයෙන් පත් කරනු ලැබිය හැකි තැනැත්තන් හතරක් සඳහන් කිරීම.

(b) පනතේ විධිවිධාන අනුව ආදායම් වාර්තාව ඉදිරිපත් කිරීමට අපොහොසත් වීම මත අදාල වන දණ්ඩන සඳහන් කිරීම.

(c) "ස්ව-තක්සේරුවක්" සහ "පැහැර හරින ලද තක්සේරුවක්" අතර වෙනස පැහැදිලි කිරීම.

නිරීක්ෂණ:

(1) සමස්ත කාර්ය සාධනය සාමාන්‍ය මට්ටමට වඩා අඩු වූ අතර බහුතරය විසින් මුළු ප්‍රශ්නයට ලබා දී තිබූ ලකුණු වලින් 50% කට වඩා අඩු ලකුණු ලබා ගෙන තිබුණි.

(2) සමහර අයදුම්කරුවන් ප්‍රශ්නයේ **(a) කොටස** සඳහා පිළිතුරු ලබා දී තිබුනේ බලයලත් නියෝජිතයන් ලෙස අදාළ නොවන විවිධ පුද්ගලයින් සඳහන් කරමිනි.

(3) ප්‍රශ්නයේ **(b) කොටසට** පිළිතුරු දීම කිසිසේත්ම සතුටුදායක මට්ටමක තිබුණේ නැත. අයදුම්කරුවන් වැඩි දෙනෙක් නොවැම්බර් මස 30 වන දිනට හෝ ඊට පෙර ආදායම් බදු වාර්තා ඉදිරිපත් නොකිරීම තුලින් ඇතිවන ප්‍රතිවිපාක ගැන දැනුවත් ව නොමැත.

(4) "ස්ව-තක්සේරුවක්" සහ "පැහැර හරින ලද තක්සේරුවක්" අතර වෙනස බහුතරය විසින් දැන සිටියේ නැත.

කාර්යසාධනය: බදු පරිපාලනය පිළිබඳ සමස්ත කාර්ය සාධනය සතුටුදායක මට්ටමක නොතිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 07

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

පනතේ 53 සිට 56 දක්වා වූ වගන්ති යටතේ හවුල් ව්‍යාපාරයක බදු පිළිබඳ මූලික දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී. ගෙවිය යුතු ආදායම් බදු ගණනය කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රශ්නය අවශ්‍ය විය.

මෙම ප්‍රශ්නය මගින් 2022/23 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා හවුල් ව්‍යාපාරය විසින් හවුල්කරුවන්ගේ වැටුප්, හවුල්කරුවෙකුට ගෙවන ලද බිම් කුලිය, පරිත්‍යාග, ක්ෂය වීම සහ හවුල්කරුවෙකුගේ ස්වාමිපුරුෂයා හට ගෙවන ලද වැටුපද ඇතුලත්ව ගෙවිය යුතු බද්ද ගණනය කිරීමට අවශ්‍ය විය.

නිරීක්ෂණ:

(1) මෙම ප්‍රශ්නය සඳහා බොහෝ අයදුම්කරුවන් අවම වශයෙන් 50% සිට 75% දක්වා ලකුණු ප්‍රමාණයක් ලබාගෙන තිබුණි.

(2) හවුල් ව්‍යාපාරයේ ව්‍යාපාරික ලාභය ගණනය කිරීමේදී හවුල්කරුගේ වැටුප නිවැරදිව ගිණුම්කරණ ලාභයට නැවත එකතු කිරීම බහුතරයක් විසින් සිදු කර තිබුණි.

(3) හවුල්කරුවෙකුට ගෙවන ලද බිම් කුලිය සහ හවුල්කරුවෙකුගේ ස්වාමිපුරුෂයාට ගෙවන ලද වැටුප බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් ඉඩ හල වියදමක් ලෙස දක්වා තිබුණි.

(4) හවුල් ව්‍යාපාරයේ තක්සේරු කළ හැකි ආදායම ගණනය කිරීමේදී ව්‍යාපාරික ආදායම සහ පොලී ආදායම බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් වෙන වෙනම තහවුරු කර තිබුණි.

(5) ඇතැම් අයදුම්කරුවන්ට බදු අය කළ හැකි ආදායම ගණනය කිරීමේදී සුදුසුකම් ගෙවීම් සහ සහන යටතේ පරිත්‍යාග අඩු කිරීමට කිරීමට අමතක වී තිබුණි.

(6) බොහෝ අයදුම්කරුවන් අදායම් බදු ගණනය කිරීමේදී පළමු රු.1,000,000/- ට 0% සහ ශේෂය 6% ලෙස බදු අය කිරීම බොහෝ දෙනා නිවැරදිව සිදු කර තිබුණි.

(7) සමහර අයදුම්කරුවන් රඳවා ගැනීමේ බදු අඩංගු කිරීමෙන් පොලී ආදායම වැරදියට ගණනය කළ අතර, අවසාන වශයෙන් එකී WHT බදු, බදු බරක් ලෙස ඉල්ලා තිබුණි.

(8) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් විසින් හවුල් ව්‍යාපාර දීමනාව ලෙස රු.1,000,000/- ක් 0% ට බදු අය කිරීමකින් තොරව වැරදි ලෙස අඩු කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය: මෙම ප්‍රශ්නය සඳහා සමස්ත කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුනි.

ප්‍රශ්න අංක 08

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය මගින් 2023.01.01 දින සිට බලපැවැත්වෙන පරිදි පනතට සිදු කරනු ලද සංශෝධන මත පදනම්ව 2022/23 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ව්‍යාපාර බදුකරණය පිළිබඳ මූලික න්‍යායාත්මක දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී.

ඒ අනුව ප්‍රශ්නයෙන් බලාපොරොත්තු වුයේ,

(a) තක්සේරු කළ හැකි ආදායම, බදු අය කළ හැකි ආදායම, ගෙවිය යුතු දළ ආදායම් බදු ගණනය කිරීම සහ

(b) ආනයනය කර දේශීය වෙළඳපොළට භාණ්ඩ විකිණීමේ යෙදී සිටින වාසික සමාගමක් විසින් ගෙවිය යුතු ඉතිරි ආදායම් බද්ද ගණනය කිරීම. ව්‍යාපාර ලාභය තහවුරු කිරීමේදී අදාල වන සාමාන්‍ය අඩු කිරීම් (10 වන වගන්තිය) ප්‍රධාන අඩු කිරීම් (11 වන වගන්තිය) සහ විශේෂිත අඩු කිරීම් (12 සිට 19 දක්වා වගන්තිය) යනාදිය ප්‍රායෝගිකව යොදා ගන්නා ආකාරය ඇගයීමට ලක් කිරීම.

නිරීක්ෂණ:

(1) ලබාගත් සාමාන්‍ය ලකුණු:

සෑම අයදුම්කරුවකුම පාහේ ප්‍රශ්නය උත්සාහ කළ අතර ප්‍රශ්නය සඳහා වෙන් අකර ඇති මුළු ලකුණු වලින් 60% කට වඩා ලබාගෙන තිබුණි.

(2) ඉදිරිපත් කිරීමේ ආකෘතිය:

ආයතනික ආදායම් බද්දෙහි ව්‍යාවස්ථාපිත අන්තර්ගතයන් ඉදිරිපත් කිරීම සහ හඳුනා ගැනීම ගණනය කිරීම බහුතරය විසින් තේරුම් ගෙන ඇත. කෙසේ වෙතත්, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් ව්‍යාපාර ආදායම් බදු ගණනය කිරීමේදී තවමත් ව්‍යාවස්ථාපිත අන්තර්ගතයන් සහ ඉදිරිපත් කිරීම යොදා ගැනීමට අපහසු බව හැගිණි.

(3) වෙනත් ආදායම්:

සෑම අයදුම්කරුවකුම පාහේ පොලී ආදායම, වත්කම් බැහැර කිරීමෙන් ලැබෙන ලාභය, ලාභාංශ ආදායම, කුලී ආදායම සහ වෙනත් ආදායම් මාර්ග වලින් ලද ආදායම ව්‍යාපාරයෙන් ලද තක්සේරු කළ හැකි ආදායම ගණනය කිරීමේදී ඉවත් කර තිබුණි.

(4) ගිණුම්කරණ ක්ෂයවීම්, වත්කම් බැහැර කිරීම සහ ප්‍රාග්ධන දීමනා:

අයදුම්කරුවන් සියල්ලම පාහේ ගිණුම්කරණ ක්ෂය වීම ගිණුම්කරණ ලාභයට නැවත එකතු කර තිබුණි. තවද, බහුතරයක් නිවැරදිව අදාළ අනුපාත අයදුම් කර ඇත ප්‍රාග්ධන දීමනා ගණනය කර තිබුණි.

සමහර අයදුම්කරුවන් වත්කම් බැහැර කිරීම මත තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු නිවැරදිව ගණනය කර ඇතත්, ඔවුන් ව්‍යාපාර ආදායමට එම මුදල එකතු කිරීමට අමතක වී තිබුණි.

(5) ඉඩ නොදෙන වියදම්:

පාරිතෝෂික සහ අඩමාන ණය සඳහා වෙන් කිරීම, පරිත්‍යාග, විනෝදාස්වාද වියදම් සහ කුලී ගිවිසුම් අත්සන් කිරීම සඳහා වූ නීතිමය වියදම් බොහෝමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් ගිණුම්කරණ ලාභයට නැවත එකතු කර තිබුණි.

(6) ඉඩ හල වියදම්:

පුහුණු වියදම්, සමාගම් ණය රඳවා තබා ගැනීම සඳහා පොලී, සහ බොල් ණය කපා හැරීම බහුතරය විසින් ඉඩ දී තිබුණි. කෙසේවෙතත්, සමහර අයදුම්කරුවන් වැරදි ලෙස ඒවා නැවත ගිණුම්කරණ ලාභයෙන් අඩු කර තිබුණි. අයදුම්කරුවන්ගෙන් අඩකට වඩා පාරිතෝෂික වියදම මුදල් ගෙවීමක් බැවින් ලාභාලාභ ගිණුමේ සටහන් නොවීම හේතුවෙන් ගිණුම්කරණ ලාභයෙන් අඩු කර නොතිබුණි.

(7) ආයෝජන ආදායම:

පොලී ආදායම සහ කුලී ආදායම අයදුම්කරුවන් බොහෝ දෙනා විසින් ආයෝජන ආදායමක් ලෙස සලකා තිබුණි. කෙසේවෙතත්, අයදුම්කරුවන් කිහිප දෙනෙකු පමණක් ආයෝජන ආදායම යටතේ දළ කුලී ආදායමෙන් කුලී ගිවිසුම අත්සන් කිරීමේ නීතිමය වියදම අඩු කර තිබුණි.

තවද, අයදුම්කරුවන් සැලකිය යුතු සංඛ්‍යාවක් අවසාන රඳවා ගැනීමේ බද්දට යටත් ලාභාංශ ආදායම වැරදි ලෙස ආයෝජන ආදායමක් ලෙස දක්වා තිබුණි.

(8) සුදුසුකම් ලබන ගෙවීම් සහ සහන:

අයදුම්කරුවන් බහුතරක් රජයට (ප්‍රාදේශීය සභාවට) කරන ලද පරිත්‍යාගය සීමාවකින් තොරව සම්පූර්ණයෙන් අඩු කර දක්වා තිබුණි.

(9) බදු අනුපාතය හඳුනා ගැනීම:

2023.01.01 දින සිට ක්‍රියාත්මක වන පරිදි පනතට සිදු කරන ලද නව සංශෝධන යටතේ සියලුම සමාගම් සඳහා ව්‍යාපාරයේ ස්වභාවය නොසලකා (ඔට්ටු ඇල්ලීම, සූදු, මත්පැන් සහ දුම්කොළ හැර) ව්‍යාපාර බදු අනුපාතය 30% කි. බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් මෙම අවශ්‍යතාවය තේරුම්ගෙන ඇත. කෙසේවෙතත්, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් තවමත් සමාගම් බදු ගණනය කිරීමේදී පුද්ගල අදායම් බදු ගණනය කිරීමේදී යොදා ගැනෙන ආදායම් පරාසයන්ට අදාල අනුපාතයන් යොදාගෙන තිබුණි.

(10) බදු බැර හඳුනා ගැනීම:

බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් කාර්තුමය වාරික ගෙවීම විසින් බදු බැරක් ලෙස දක්වා තිබුණි.

කාර්යසාධනය: මෙම ප්‍රශ්නය සඳහා සමස්ත කාර්ය සාධනය සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුණි.

ප්‍රශ්න අංක 09

පරීක්ෂා කර ඇත්තේ කුමක්ද?

ශ්‍රී ලංකාවේ වාණිජ බැංකුවක නීති නිලධාරියා ලෙස සේවය කරන නේවාසික පුද්ගලයෙකු සඳහා 2022/23 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා පුද්ගලික ආදායම් බදු වගකීම් තහවුරු කිරීම මෙමඟින් පරීක්ෂා කරන ලදී. ආදායම් මාර්ග ලෙස සේවා නියුක්ත ආදායම, ව්‍යාපාර ආදායම සහ ආයෝජන වලින් ලැබෙන ආදායම ඇතුළත් විය.

නිරීක්ෂණ:

ප්‍රශ්නය සඳහා අයදුම්කරුවන් සියල්ලක්ම පාහේ පිළිතුරු සපයා තිබූ අතර පුද්ගල බදුකරණයට අදාළව ඔවුන්ගේ මූලික දැනුම සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුණි. අයදුම්කරුවන් බහුතරයක් අවම වශයෙන් ප්‍රශ්නය සඳහා වෙන්කර ඇති ලකුණුවලින් 60% ක් වත් ලබාගෙන තිබුණි.

(a) රැකියා ආදායම:

(1) බහුතරයක් විසින් වැටුප් සහ ප්‍රසාද දීමනාව රැකියා ආදායමට ඇතුළත් කර තිබුණි.

(2) සමාගම විසින් ලබා දුන් ඉන්ධන දීමනාව සහ වාහන ප්‍රතිලාභ බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් සේවක ප්‍රතිලාභයේ කොටසක් ලෙස ගෙන තිබුණි.

(3) පූර්ණ කාලීන සේවකයින් සඳහා සමාන කොන්දේසි මත ලබා ගත හැකි වෛද්‍ය ප්‍රතිලාභය අයදුම්කරුවන්ගෙන් අඩකට ආසන්න පිරිසක් බදු වලින් නිදහස් කර තිබුණි.

(b) ව්‍යාපාර ආදායම:

(1) ව්‍යාපාර ලාභය ගණනය කිරීමේදී බහුතරයක් අයදුම්කරුවන් විසින් සහායකගේ වැටුප් සහ කාර්යාල වියදම් ආදායමෙන් අඩු කර තිබුණි.

(2) විනෝදාස්වාද වියදම් සහ ඡායා පිටපත් සඳහා වන පිරිවැය ඉඩ නොදෙන වියදම් ලෙස සෑම අයදුම්කරුවකුම පාහේ සලකා තිබුණි.

(3) පරිගණක මත ප්‍රාග්ධන දීමනාව (වසර 5) ගණනය කිරීම සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුණි.

(c) ආයෝජන ආදායම:

(1) භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සහ මිතුරෙකුට ලබා දී ඇති ණය සඳහා වන පොලිය ආයෝජන ආදායමක් සේ සැලකීම සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුනි.

(2) කෙසේවෙතත්, ලැබුණු ලාභාංශ වලින් ගෙවන ලද, ලාභාංශ සහ ලැයිස්තුගත සමාගම් කොටස් විකිණීමෙන් ලද ලාභය බොහෝ දෙනා විසින් වැරදි ලෙස ආයෝජන ආදායමක් ලෙස සලකනු ලැබීය. බොහෝ අයදුම්කරුවන් එම ආදායම් දෙකම බද්දෙන් නිදහස් බව දැන සිටියේ නැත.

(d) පොදු අතපසුවීම්, වැරදි සහ ප්‍රකාශ:

(1) රජයට කල පරිත්‍යාග කිසිඳු සීමාවකින් තොරව අඩු කිරීම බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් සිදු කර තිබුණි. කෙසේවෙතත්, පාසලේ ආදී ශිෂ්‍ය සංගමයේ වාර්ෂික සුහද හමුව සඳහා කරන ලද අනුග්‍රාහකත්වය සහ අනුමත පුණ්‍යායතනයකට කරන ලද පරිත්‍යාගය අඩු කිරීම සතුටුදායක මට්ටමක නොතිබිණි. අයදුම්කරුවන් සැලකිය යුතු සංඛ්‍යාවක් එකී සුදුසුකම් ලද ගෙවීම් දෙකම සීමාවකින් තොරව අඩු කර දක්වා තිබුණි. මේ අතුරින් පළමුවැන්න කිසිසේත්ම අඩු කළ නොහැකි බවත්, දෙවැන්න රු.75,000/- ක් හෝ බදු අය කළ හැකි ආදායමෙන් 1/5 කට වඩා අඩු අගයට යටත්ව අඩු කල හැකි බවත් ඔවුන් දන සිටියේ නැත.

(2) පුද්ගලික සහන රු.1,200,000/- ක් නිසි ලෙස අඩු කර දක්වා තිබුනේ අයදුම්කරුවන්ගෙන් අඩකට ආසන්න ප්‍රමාණයකි. නමුත්, සමහර අයදුම්කරුවන් රු.3,000,000/- ක් අඩු කර තිබූ අතර එය 2023.01.01 දිනට පෙර සිදු කරන ලද සංශෝධනයට පෙර ලබා දී තිබූ බදු නිදහස් දීමනාවයි.

(3) බදු අය කළ හැකි ආදායම මත බදු ගණනය කිරීමේදී බොහෝ අයදුම්කරුවන් ආදායම් මට්ටම්වලට අදාල නිවැරදි බදු අනුපාතය අදාල කරගෙන තිබුණි. ඇතැම් අයදුම්කරුවන් පැරණි ආදායම් බදු පරාසයන්වලට අදාල අනුපාත ද අදාල කරගෙන තිබුණි.

(4) වර්ෂය සඳහා අඩු කරන ලද අත්තිකාරම් පුද්ගල ආදායම් බද්ද සහ වාරික ගෙවීම බහුතරයක් විසින් බදු බැර ලෙස නිවැරදිව දක්වා තිබුණි.

(5) ඇතැම් බදු බැර ලෙස තනි පුද්ගල බදු ගණනය කිරීමේදී මුළු තක්සේරු කළ හැකි ආදායම, සුදුසුමක් ලබන ගෙවීම් සහ සහන, බදු අය කළ හැකි ආදායම, දල ආදායම් බදු වගකීම, බදු බැර සහ ගෙවිය යුතු ඉතිරි බද්ද ගණනය කරන විට නිවැරදි ආදායම් ප්‍රභවයන් අදාළ කරගෙන නොතිබුණි. උදාහරණයක් ලෙස, සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් සහ කාර්තුමය වාරික ගෙවීම්, තක්සේරු කළ හැකි ආදායමට පෙර අඩු කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය: මෙම ප්‍රශ්නය සඳහා සමස්ත කාර්ය සාධනය සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුනි.

\- - -

ඇතැම් ශිෂ්‍යන්ගේ දුර්වල කාර්ය සාධනට හේතු වූ පොදු කරුණු පහත දැක්වේ:

(1) බදුකරණයේ සහ අදාළ බදු නීතිවල මූලික මූලධර්මවලට වඩා අංක ගණිතමය ගණනය කිරීම් කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීම.

(2) නව දේශීය ආදායම් පනත සහ එහි පසුකාලීන සංශෝධන වැනි අදාළ බදු නීති පිළිබඳ දැනුවත්භාවය නොමැතිකම.

(3) ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දීමට පෙර ප්‍රශ්න පත්‍රය නිවැරදිව කියවීමට අවධානය යොමු නොකිරීම. මෙය වැරදි අවබෝධය හේතුවෙන් ප්‍රශ්නයේ ඇතැම් වැදගත් අවශ්‍යතා අමතක කිරීමට හේතු විය.

(4) විභාග කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීමට උපකාරී වන පසුගිය ප්‍රශ්න පත්‍ර කෙරෙහි ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු නොකිරීම.

(5) බොහෝ මූලික මූලධර්ම සහ බදු නීති නිසි ලෙස පැහැදිලි කර ඇති අධ්‍යයන පාඨ්‍ය කෙරෙහි අඩු අවධානයක් යොමු කිරීම.

(6) ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු සැපයීමේ දුර්වල කාල කළමනාකරණය සහ සමහර අයදුම්කරුවන් කුඩා ලකුණු සඳහා දීර්ඝ පිළිතුරු ලියා තිබීම.

(7) සමහර යථාර්ථවාදී උපකල්පන නොතිබූ අතර යථාර්ථවාදී නොවන උපකල්පන සිදු කරන ලදී.

(8) ආකෘතිය සහ ඉදිරිපත් කිරීම ඇතුළුව පිළිතුර සංවිධානය කිරීමට එක් එක් ප්‍රශ්නයේ සැබෑ අවශ්‍යතාවය නිසි ලෙස අවබෝධ කර ගැනීමට අපොහොසත් වීම.

(9) පරීක්ෂකවරුන්ට පිළිතුරුවල කරුණු අවබෝධ කර ගැනීමට අපහසුතා ඇති කළ නොපැහැදිලි අත් අකුරු. සමහර විට පිළිතුරු ඉතා අපැහැදිලි නිසා කියවිය නොහැකි විය.

(10) පිළිතුරු සඳහා අදාළ පෙරවැඩ නොමැතිකම හෝ පෙරවැඩ ගණනය කිරීම් සමග නිසි ලෙස සම්බන්ධ නොවීම හේතුවෙන් ප්‍රශ්න සඳහා වෙන් කරන ලද සම්පූර්ණ ලකුණු ලබා දීමට පරීක්ෂකවරුන්ට නොහැකි විය.

(11) සමහර අයදුම්කරුවන් ගණනය කිරීමේ ක්‍රියාවලියේදී ඔවුන් පැමිණ ඇති ඔවුන්ගේ සංඛ්‍යාවලට සහාය දැක්වීම සඳහා නිසි පරිදි පෙර වැඩ දක්වා නොතිබීම.

අනාගත විභාගයන්හි කාර්ය සාධනය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා යෝජනාː

(1) ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු දීමට පෙර කාල කළමනාකරණය පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීම, එමගින් ප්‍රශ්නවල ඇතැම් වැදගත් අවශ්‍යතා අවබෝධ කර ගැනීමට අයදුම්කරුවන්ට ඉඩ සලසයි. ලබා දී ඇති ප්‍රශ්න සහ ලකුණුවල අවශ්‍යතාවය මත පදනම්ව හැකිතාක් පිළිතුර සාරාංශ කිරීම ඉතා වැදගත් වේ.

(2) විභාග කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පසුගිය ප්‍රශ්න පත්‍රවලට පිළිතුරු සැපයීම සහ යෝජිත පිළිතුරු සමඟ පරීක්ෂා කිරීම.

(3) ප්‍රශ්න පත්‍රයේ ඇති සියලුම අංශ ස්ව-අධ්‍යයන පොත්වලින් ආවරණය වන බැවින් අධ්‍යයන පොත් කෙරෙහි පූර්ණ අවධානය යොමු කිරීම. අධ්‍යයන පොත්වල විවිධ ක්ෂේත්‍ර පරීක්ෂා කිරීමේ හැකියාවක් ඇති බව මතක තබා ගැනීම වැදගත්ය.

(4) පිළිතුරු සඳහා ලකුණු ලබා දීමේදී ප්‍රයෝජනවත් වන පැහැදිලි සහ යථාර්ථවාදී උපකල්පන ප්‍රකාශ කිරීම. ප්‍රශ්නවල දී ඇති කරුණු වෙනස් කිරීම සඳහා යථාර්ථවාදී නොවන උපකල්පන කිරීමට අපේක්ෂකයින්ට ඉඩ නොදෙන බව මතක් කිරීම වැදගත්ය.

(5) ගණනය කිරීම්වල අංක ගණිතමය නිරවද්‍යතාවයට වඩා බදුකරණයේ මූලික මූලධර්ම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම.

(6) අවශ්‍ය විටෙක එක් එක් ගණනය කිරීම් සඳහා සුදුසු පෙරවැඩ සැපයීම සහ ඒවා අදාළ පිළිතුරු සමඟ නිසි ලෙස සම්බන්ධ කිරීම.

(7) පරීක්ෂකවරුන්ට කරුණු පැහැදිලිව අවබෝධ කර ගැනීමට හැකි වන පරිදි පැහැදිලි අත් අකුරින් ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු සැපයීම.

(8) පිළිතුරුපත්‍රයේ නව පිටුවක නව ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරු සැපයීම.

(9) අයදුම්කරුවන්ට ප්‍රශ්න පත්‍රය එක් වරකට වඩා කියවා අදාළ නොවන පිළිතුරු සහ ගණනය කිරීම් ලිවීමෙන් වළකින ලෙස උපදෙස් දෙනු ලැබේ.

(10) සෑම විටම ප්‍රශ්න පත්‍රය සම්පූර්ණයෙන් කියවීමට විනාඩි 15ක් කියවීමේ කාලය භාවිතා කර එක් එක් ප්‍රශ්නයේ විශ්වාස මට්ටම මත පදනම්ව ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දීමට පටන් ගන්න.

\- * * * -